

DAODEJING

LAO ZI

tõlkinud Linnart Mäll

rmt: Loomingu Raamatukogu 27 (1127), 1979

KOMMENTAARID

I

Muudes tõlgetes "Daodejingi" lugenuile võib esimene värss näida harjumuspäratu, sest tavaliselt tõlgitakse seda umbes niimoodi: "Sõnastatav *dao* ei ole igavene *dao*." Et formaalselt õigem on siin raamatus esitatu, peaks olema nähtav ka sellele, kes kes hiina keelt ei mõista. Originaal: *dao ke dao fei chang dao*. Sõnasõnaline tõlge: "kulg kõlbab kulg ei ole püsiv kulg." Täenduslikku külge selgitamaks väike kommentaar idamaises stiilis: "Kulg on püsitu, sest mitte kunagi ei jää ta peatuma (ei saa püsivaks). Kuna ta ei peatu ükskõik mis asja suhtes (st. on isegi suhtelise paigalseisuta), siis pole kulg asi ning teda ei saa puudutada, kuulda, näha, uurida." (Vt.XIV ptk.)

Taevasmaa (*tiandi*) - mõiste, mis väljendab maailma kõiksustervikut. Taevasmaa (kas polnud vanaeesti "ilmamaa" umbes midagi sama?) on ühtne süsteem, mis koosneb kahest poolusest - taevas (*tian*) kui kõigest maavälisest, ja maast (*di*).

Mustuhanded (*wanwu*) ehk täpsemalt tõlgituna "Kümme tuhat asja" - maailmanähtuste paljusust väljendav mõiste. Enamjaolt peetakse sellega silmas elusolendeid.

Tema. "Daodejingis" tähistatakse kulgu tihti sõnadega "tema" ja "üks".

II

Selles peatükis avaldub taoismile nii iseloomulik relatiivsusprintsip: kõik on suhteline ja igat nähtust saab kirjeldada vaid võrdluses teisega.

III

Jätab tühjaks südamed. Seda ja järgnevat tuleb mõista nii: valitseja ülesandeks olgu vaid mure alluvate füüsilise käekäigu eest, inimeste mõtetesse ja tunnetesse ärgu ta aga tungigu. Kahtlemata pöördub Lao-Zi tihti ametliku riigivalitseja poole, ilmselt peab ta aga nii mõnelgi puhul tõelisteks valitsejateks õndsaid: need toimivad mitte toimides rahvasse ju tegelikult rohkem kui ametlikud valitsejad ja ülikud.

V

Taevasmaa ei ole inimlik. Inimene (kui üksiknähtus või isegi kui liik) pole kõiksuse keskpunkt, mõõt ja eesmärk. "Pole inimlik" tähendab seega "kõiksustervikut nägev". Kõiksustervikust lähtub oma hinnanguis ka *shengren*.

Õlekoer (*chugou*) - õlest ja kuivanud rohust valmistatud koerakujutis, mis ohverdamistel asetati suure pidulikkusega altareile ja hävitati hiljem. Lause mõte on selles, et ka surelik inimene peaks tundma kui altaril, st. maa peaks olema talle pühapaigaks.

X

Hingus (*qi*) - kesksemaid termineid vanahiina mõttesüsteemides. Algselt tähendas *qi* auru, mis kerkis ükskõik millelt. Hiljem kujunes see aga umbes samataoliseks mõisteks, mida väljendab sanskritikeelne "praana". *Yin*, *yang* ja *qi* moodustavad triadi, tänu millele saab võimalikuks kõige olemine (ja elamine).

XI

See mida pole - so. tühjus rummus, vaasis, avades.

XII

Viis värvi, tooni, maitset- viide hiina klassikalises esteetikas domineerinud klassifikatsioonile. Õeldu mõte on selles, et meeleelundid kaotavad teravuse, kui saavad vaid kindlate ühiskondlike kaanonita järgi töödeldud ärritusi. Näiteks vii (või seitsme või kaheteistkümne - vahe on vaid kvantitatiivne) kindlale skaalale paigutatud tooniga harjunud kõrv on nüri muusikale, mis kasutab palju peenemat helijaotust. Selles on lihtne veenduda kui kuulata araabia või india muusikat.

XVI

Igaüks naaseb lätesse - naaseb kulgu. Naasmise mõiste on "Daodejingis" kesksemaid ja mitmetahulisemaid. Kulg ise naaseb - selles on nähtud tsüklise maailamtunnetuse peegeldust. Inimese naasmine vajab pikemat selgitust. Inimene on saanud olevaks vaid üleüldise kulgemise (so. liikumise, muutumise) tõttu. Kui ta on end kujutlenud või saanudki teha paigalpäisivaks (ehk kindlatel seisukohtadel asujaks), sis on ta kulgemisest eemaldunud. See eemaldumine saab aga olla vaid ajutine, sest kulgemiseta pole olemasolu võimalik. Tegelikult on kulgemine (liikumine) absoluutne ja seismine suhteline: inimene, kas ta tahab või mitte, kulgeb ikkagi: teadlik kulgemine on vaid valutum kui ebateadlik.

XVIII

Siin on esitatud konfutsianismi põhilisemate mõistete genees (muidugi taolislikult positsioonilt nähtuna).

XIX

Konfutsianism rõhutab mõistet *wen*, mis algselt tähendas kaunistust, hiljem aga hakkas tähistama seda, mida meie nimetame kultuuriks. Lao-Zi aga väidab, et kultuurist "ei piisa".

XX

Jah ning jaa. Konfutsianistlikus tseremoniaalis oli oluline teada, mis puhul vastata *wei*, mis puhul *a* (mõlemad on jaatud). Lao-Zile on nii see kui teised konfutsiaanide probleemid (millest veel kaks on esitatud) mõttetus.

Toores metsik. Konfutsianistid rõhutasid välist kultuurilihvi, Lao-Zi aha loomulikkust ("tahumatust"), mis muidugi võis konfutsianistidele näida toorusena ja metsikusena. Muidugi ei kõhkle Lao-Zi neid sõnu enda kohta tarvitamast.

Toitev ema - kulg.

XXV

Siin on oluline tähele panna, et valitseja peab järgima maad, konfutsianistide "taevapoeg" pidi aga muidugi järgima taevast.

XXVI

Tuhatvankri peremees - valitseja.

XXVIII

Selles peatükis on ilmekalt esitatud vastandpooluste üheaegselt esinemise vajalikkuse põhimõte. Pangem tähele: alles on vaja hoida ka laiduväärne, st. see, mida inimesed meis arvavad halba nägevat. Lao-Zile on oluline ju loomulikkus, mitte aga see, mida kõrvalised arvavad.

XXXI

Lao-zi on sõja vastu aboluutselt, sest sõda ei tähenda talle kulgemist. Ōilishing aga (kes on konfutsianistlik *junzi*) arvab teisiti (tema väited on esitatud parempoolses tulbas): mõnel puhul on sõjapidamine õigustatud. Lao-zi on meisterlikult edasi andnud konfutsiaani "hingeheitluse" selle esteetiliste põhimõtete vahel (inimlikkus, õiglus, kultuur, kohustused jne.).

Hindan vasemat. Rahupäevil paigutati tseremooniatel auväärsemad isikud vasemale, sõjaväljal aga asusid nad paremal.

XXXII

Nimi. Konfutsianistid omistasid nimele (nimetusele) suurt tähendust, nende suurimaks püüdluseks oli leida asjadele võimalikult täpsed nimed. Lao-zi aga arvas, et nimeta, kuidas tahad, asjade tõelist tuuma ikka kätte ei saa. Tõlget lugedes tuleks silmas pidada, et sõna "nimi" tähendab ka hiina keeles "tuntust" või "kuulust olemist" ("nimetu" tähendab ühelt poolt "pole nime", teiselt poolt "pole nimekas").

XLI

Kõrgõpetlane, keskõpetlane, allõpetlane - mõisted, mis tähistavad inimese edasiliikumist karjääriredelil. Kõrgõpetlane on enesekindel arvates, et suudab kulgemise suunda määrata ja mõjutada. Keskõpetlane kahtleb, oskamata seisukohta võtta (vaja on ju jälgida, mida arvab kõrgõpetlane). Allõpetlane on vähemalt säilitanud loomulikkuse selles, et suudab naerda.

XLII

Varju emmates sirutuvad valgusesse. Kuigi *yin-yang*'i põhimõte läbib kogu teost, esinevad terminid ise ainult selles peatükis: *yin* - vari, *yang* - valgus.

LII

Väravad - meeleeelundid.

LV

Peenus - tähendab konfutsianistile rafineeritust, taostile stabiilsust. Eks samad tähendusvarjundid ole levinud mujalgi (ka meil). Konfutsianist kuuleb muidugi ka kaaskõla mitte lapse kisas (so. looduslähedases hääles), vaid rafineeritud muusikas.

LX

Nagu küpsetaksid väikest kala - so. keerutamata ja pööramata, nagu seda tehakse suure kalaga. Lause mõte on: mida vähem valitseja sekkub riigi ellu, seda parem.

LXV

Hoopis jätsid tumedaks. Ka siin näeme *yin*'i eelistamist: keegi ei pea muret tundma teise valgustamisest (kui vaja, küll ta ise valgustub). Muidugi oli Lao-zi oma pika elu jooksul näinud, kui tihti tahtmine valgustada toob kaasa hoopis uut liiki pimeduse. Sest kõigele lisaks on need ka hinnangulised mõtted.

LXXI

Oled haige haigusest - st. haige "päris" haigusest, näit. gripist, peavalust, luumurrust jne.

LXXIV

See peatükk on tapmise, eriti aga surmanuhtluse vastase suunitlusega. Ülemsurmaja tähendab kulgu.

LXXV

Siin annab Lao-zi vastuse riigivalitsejate kurtmisele.

LXXX

Nööre sõlmiksid - vihje ammusele nöörikirjale. Selles peatükis esitab Lao-zi oma sotsiaalse utopia (riik olgu väga väike), mille ta paigutab vanade rahvaste kombe kohaselt mitte tulevikku, vaid hoopis minevikku.